

ИН	1	4	21	28	
ВТ	1	8	15	22	29
СР	2	9	16	23	30
ЧТ	3	10	17	24	
ПТ	4	11	18	25	
СБ	5	12	19	26	
ВС	6	13	20	27	

ТУРАСКААП ХҮН, АЙ, ДЕМДЕГЛЭЭР ХҮННЕР

22—Владимир Ильич Ленин төртүтүнгөндөн (1870) бээр 105 чыгы.

В. И. Ленинге тураскаал хуну.

6—Геологтар хуну.

7—Кадик камгаламнын бүгү-делегей хуну.

12—Космонавтика хуну.

Аванацияны болгаш космо-навтиканы бүгү-делегей хуну.

24—Аниматорлар дем-кат-тыжымкынын бүгү-делегей хуну.

27—Төрөлдөшкөн хоорай-ларын бүгү-делегей хуну.

4—Венгрияны фашисттик өлкө-лөрүнөн хостаанын бээр (1945) 30 чыгы болур.

Венгр национал байырлау ху-ну.

6—Ленин ордени, Кызыл Тук ордени тургусканын бээр 45 чыгы болган.

11—Бухенвальддин хоруг-датууларынын хостаанын бээр 30 чыгы болган.

Фашисттик концлагерьлерге хоругдатууларынын хоста-анын бүгү-делегей хуну.

12—Ужудуку-космо и а в т Ю. А. Гагариндин башкарганы «Восток» космос корабля де-легей бир-ле дугаарында ор-битага космикти ужудушу-куну кылган.

21—30 чыгы бурунгар ССРБ беле Польшанын аразында пайырла, бот-боттарына дуз-лажыга болгаш дайын соода кды ажалдыкка дугайында Керэге ат салган. Керэин 1965 чыда узаткан.

30—30 чыгы бурунгар (1945 ч.) совет дайынчалар Тиллелген Кызыл тугун Берлиндин рейхстаг кырына кысктыкан.

ТАРААЖЫНЫН ЧАЗЫ

Бо чакка хүшерде республи-канын тараажыны, мех-анизаторлары келер күстү дү-жүдүгө шакын белеткеня турар. Белик дүжүттү өстүрүп аларынын база бир үзүндүн —хорунун шыгы басырып, камгалап алыры болур. Күскү, кышкы, чакы хар, чайкыны-нын ачылыла мөөнөткөн сүг хорунун шыгы тургузар. Хорунун шыгы, ээин, чы-канын барымдалап чакы ху-ну ажалдыкка хуураанын тодаралып алмы кончуг ту-гула.

1974—1975 чылдарын күскү, кышкы үзүндө хорун шыгы бистин республикага кандыг бөйдөлдүг болганмы? Күс сокмулар болгаш чакыг болган. Республиканын муруну болгаш барын райондарына айна чакы эвэин дүпкөн. Чакы чакы-даа, эртен чыл-ды чакы, чакы үзүн кал-дашкынын болганым хор-унуну донор үзүндө шыгы чөлөс бооп артам.

Бин-Хем, Каа-Хем, Таңды райондарын хорунуну шыгы кыш эгезинде 100—110 мм, Кызыл чогууну, Улуг-Хем ра-йонуну хорунуну шыгы 80—90 мм, а барын райондарын хорунуну шыгы чүгүлө 40—50 мм турган. Республи-канын райондарын чакы үзү-нүн шыгы хар улуг чакыга. Ош ачында хорунуну ажалдыг кырыгына шык ам-даш 30—40 мм немериж. Бин-Хем, Каа-Хем, Таңды райондары ош хемчээл 130—140 мм, топ ра-йондары 110—120 мм чедер. Ол дээрге хоруну шык не-гелдизин 70—80 хуузу. Барын райондары хорунуну шыгы 60—70 мм хере бооп, негелде шүүт чөлөс хем-чээлге доктар.

Апрель ай республикага му-рунчалыкында шала чыгы болгаш каа болур. Чүгүлө муруну райондары сокмулар.

СПОРТ

УДУРТУЛГАНЫ ЭКИЖИДЕР («Урожай» эки тура спорт ниитилелинин, отчёт-соңгулдалыг конференциязындан)

Коммунисттик партиянын болгаш Совет чакыткы спорт-ту сайырадыр талазы-биле сагаан согушаларын амыла-ралга ботталдыр дээш ажалдарын өтөттү үени дүргүзүндө «Урожай» эки ту-ра спорт ниитилели кылым коруткан деп ниитилелин дарагы Б. Кузенин отчёт илеткелдиге демдегези.

РСФСР-нин Улаустарын VI чакы спартакиадазын спорттун национал хевирлерин-ге Сибирь болгаш Биракы Чөөн чүк улаустарын спар-такиадазын көдө спортту-лар илеткелдиги киришкен. Ты-вонун шилдик командазы спорттун национал хевирлерин-ге бир-ле дугаар зонага че-мпон атты чегин алган. Алаа көдө спорттулар төлөткөн үлүг кириген илеткелчи айтыкан. Ажал-ийчилер ГТО-нун нормаларын массалыг дү-жап алмынч уланган хем-челерин ай турар. Ниитизи-чак ажалдык херек демдиз-нин электичи болганар.

Күш-культурадын мерге-жилдин белдигине кызыл-гайлы салы турар. Ойготу-үзүн дүргүзүндө РСФСР-нин б спорт мастери, ССР-нин б спорт мастери 4 кандидат, бири разрядтын 30 спорт-чузу ниитилел белеткэн. Зо-на маргыладаларында ажал хей спортчулар шаңдалыг чедерин алган. Оларга мөг-лер Дослан Найман-оол, Шо-жал Худер-оол, Игорь Биш-так-оол, ча ажалчы Равса Тугачикова, боксер Александр Биче-оол болгаш ескер-дээ хамааржыр.

Бай-Тайга, Таңды, Чөөн-Хемчик райондарын спорт организациалары спорттун сай-ыралар, ош массалыг болду-р дээш болдунар-ла аргалар-ны ажаллап турар. Бо рай-ондарын шилдик командалы-гы республика бойысылашыга, зонага эртен маргыладаларга илеткелдиги киришкен. Ниити-линин чөлөкчүлөрүн, шаңдал-ды чедерин ал келген. Бай-Тайга районуну спорт комитет-ли (ларгазы К. Хомушкун) кан-ды бергелер турга-даа, күш-культура ажалдыг экижидерин-ге кызылгалды салы келгенде-ден ниитилели дээрлерини бирээниге сандып турар. Профсоюздардын VIII кышкы спартакиадазын Таңды-нын спортчулары белеткелдиг киришкенден түңкөл маргы-ладага бири чегин ээлээн.

Ойготу үзүн дүргүзүндө колхозтарда болгаш совхозтар-да күш-культура коллектив-теринин материалдыг баазасы быжыган, спорт массалыг ажалдарын экижидерин илет-келди айткан. Таңдыда Тока аттыг совхозта (директору Ф. Зверева) бугуруде гим-настиканын методдиз В. Костерин дирекциянын пар-тия, профсоюз, комсомол ор-ганизацияларын боттуг ду-заламчы-биле спорт ажал-ын чорударына таарымчалыг байлаалы тургускан. Коллек-тивте спорт ажал-херексол-дери бар, ош санды алмыры-га ажал-агалы аш-херектин берин турар. Совхозта хосту-г хурештин, футболдун, хоккей-нин, стол теннистин секция-ларын организастаан, инда ала хей ажал-ийчилер хаара туттуган. Өвүрүнү «Торга-лы» совхозта күш-культура коллективин (методиз А. Ша-рий-оол) база эки ажалдан турар.

Илеткелди болгаш конферен-цияга санал берген делегат-тар кылдыган ажалдар-биле чегелештир чегелестерин иле-реткен.

Күш-культураның куудуку

БО АЙНЫН ЧАА КИНОЛАРЫ КУРОРТ ХООРАЙ ТРУСКАВЕЦ

Москвада студиянын дел-гем акраннын, өнүгүп ийт чаа кинолары көрүктүеринин со-пуургалын чааа тудары чү-гүлдөш. Биргезин Эрнест Брилль, Иуан Касинский оларын сценарийин тудуар. Сергей Колосов тургускан. Кинодан Зинаида Григорьевна Воробьеванын амыралынын төгүзүп, фашисттик концла-герьерлерге сүдүрө берген би-чин огулу дилеп келгенин, оларын: улуг апарган эр-би-де эрте кырай берген херэ-жен кижини ужуражымкы-нын көөр бис.

Авторлар шүүт болган бо-лушкунуна үндөмөттөгөн сценарийин бизден. Инда чогаткан чүвө эвөөш, дайын-ны халавы-биле эгелдэн төгү-үү амгы хүшөр элип, улам-чылаш. Кинонун мадырлары болган кижилер Совет Эвиле-линин болгаш Польшанын аг-гы-ангы хоорайларында чүрт-тап турар.

1941 чылдын чакы. Чүрт-тун барын кызыгарынында Пружаньда ужал чүтү кезе-де Зинаиданын алаа ужуду-чулап турар.

Чакыг оожум эртен. Ол хүн Зинаида алаа аларган. Би-чин огулу холугна ту-дуп, чакыдын ора бодун бо-ндаарга ош акс-кежиги кен-чок шкпак сагындар, Эр-тентиги ырымкыны тавалын ыракта димирөөшкенин де-даштар урелтер. Улаваанда ол димирөөшкөн эвөс, а да-йындын баштайгы даашташ-кынары деп чүвө баядыне боур. Дижиге чедир чегел-дөнгөн дайынлар Белоруссия-нын оруктары-биле таварыш-кан-на чүвөнү үтөп, дээрбе-деп, хууштал, өрттөдөн өртөр. Дайындын эгелдизин, карак-чакы, өлүм тарбыдал чегин-ге Зинаида огулу-биле кады артып каар. Кошкундарын ол чегинге боолан каап, күштү-лерин куудаштык сүрүп эл-дизин. Чакытар хуунааган, ба-ракка алоочалаш, улуг улусту чоруп чоруп турга, Зинаида огулу-биле бо чоокта ужура-жы бөр илеткелди окуткан: «Огулу! Сөзү адын — Гена Воробьев! Сөзү чүртүтү — Совет Эвилели!» деп алгыры байырлашкан.

«Адын санып ал» деп ол кинода кол ролду Людмила Касаткина ойноан. Польша фильминде Гдаьский болган бири фестивалында ол роль дөш. Касаткина бири шаңдалы алган.

«Дээр-биле чарылбас мен» деп кинону Валерий Лавский режиссерлап тургускан. Кино-нун сценарийинде үндөш шө-неки-ужудукчу инженер-пол-ковник Марина Подвич биле аныкынын инженер-подпол-ковник Тамара Коженикова оларын «Чүртталгам — чүг-дө ужудушкун» деп ному болганын адаарга бейи солун.

Дүлдүгүр дээр. Чакыт-кынарын чырыккызы ош чырыдын турар. Ийи совет шүүргелдиги «мессерлер»-би-ле ачыр-лачыр сөгүржип ал-ган. «Мессерлер» бирезин илжип шөйүпкөш чеге ка-радыдып бады баар. Ол ара-зында совет шүүргелдиги ба-зы өртенмей-дээ чеге ба-ды каар... Ийи шүүргелдиги-нин бирезинин ужудукчуу Дмитрий Грбов олууну аэ-родромда ош келген, даалга-ны күсүткенин, эжиниң эл-генин илеткеп турар. Ону ку-лак уштал динчип турган ше-риг хелтиг уругларын би-рээниң караанын көрүжү ескерди холуп, эгинерин кы-зылпак ужудушкун шөлүңе оожум илан чорутканып, пет барып дүжүп, чүгүлө боор. Алаа чег, дээр солчу берген ышкып болур.

Ол кинонун чүгө эгези. Ор-та эгелдэн төгү амгы хүшөр-де уланчыгы болган.

Амгы үениң чаа самолёт-тарын шөвөп турар аэродром. Мында кинонун эгезинде урут Надежда база ажалдап турар. Ам ол аныкы урут эвөс, а бакынын дүтү агарын хырал-гылай берген, амыралды кө-рүп эртен улуг херэжен ки-жи аларган. Мыччала-даа ош карактарынын кылаанын, эр-ес-тованын олчан. Алаа Дмитрий, уруу — үндөн дүр-ген ужал самолёттар шөвөп турар ужудукчу.

Безин кудар чеге ийи ма-шина үтүкүп кээр. Бирээни-нде Надежда. А ескелдизе ша-гал-ла өлгөн дүргөн Иван Климов. Кинонун самолёту фронт түгүтүн эртин шыла-йын, дайындын денсөөрүн-ге холган. Фашистерин хол-лугна киргеш, үш катап те-рип, аар-берге байдала тавар-жып, кадым бакыраап, ужу-дукчулап шыдапайп барган болур. Ол ужуражымкы ош сагыч-сетилин дооду-рут, ажалдык орукту катап дилээрине албадар.

Кинода сүрагыл артистер Игорь Ледогов, Ларса Лу-жина, Владимир Заманский, Наталья Бондарчук, Зинаида Кириленко болгаш ескелер-да ойноан.

Риганын киностудиянын үндүргөн «Чакыназыран херэзменге бөлөк» деп кинозу каттырычыг болгаш ужура-лдыгы-даа. Кинода машина-

лар борлап, саар бөлүктү ми-лиция лейтенантынын ты-вынгыры-биле чик тулуп ал-ганын көргүскөн. Кинонун каттырычыг болгаш солун бодурунга ССРЭ-нин улустун артыан В. Артаменев ошуну онзагай черин ээлээн. Ол үч кинода хевир-ийчилдиг лейте-нант Гитаны, ош күтүп Кып-сиканын ийилдирин ойлап ту-рар. Кыпсиканын төрөлдери алаа «Волга» белекке бере кааптар, оорлар ош ажаллаар бодап алгаш, белеккен каан «капакже» кире боор.

Урутларга болгаш анык-тарга фильминин М. Горь-кий аттыг студиянын тур-гускан «Сезоннун хагдын-га» деп кинону аныкытарын бот-боттарынын аразында ха-маарлыгында, ынакымын-га, шынчылыгына, спортчу арын-шүүргө тураскаал-кы. Ош мадырлары аныкы мотоциклчилер — спортчулар. Генка чакыг классчы эки Светага булуу ынак. Өскө өш-өөрдөн онзагай, ылгалдыг көстүкөшөт, өскө кижинин машинаын оорлап муштар. Ол дөш шиттирип ала-даа, машинаын ээси, мотоцикл спортунун мастери Беломо-ров-биле таныжып ал, спорт-тун ол хевирин совуургай боор.

Чылдар эртен. Геннадий Клеменов аныкы назыны ын-чар эгелдэн хоорайына улуг маргыладага киржи чедип кээр. Беломоров биле Клемов маргыладага тилен чоруп ту-рарлар. Ол бугуун стапалда Света, адааргац Генаны ба-ка суккан Анатолий база ба-жынында телевизордундан хай-гаарал оор. Оларын аразын-га аныкы чылдарында чакы-рыгыларын уг-шкын тодары-ларын чүгө болур.

Кол рольдарында аныкы актёрлар Т. Грач, В. Пучков, Ю. Дружинин, Ю. Григорьев олар ойноан.

«Тол кая чедирерил» деп литов кинематографтарын кинозу база аныкытар айты-рыларына хамаарышкан. «Белорусфильм» студиянын «Чүгө дээрге, ынак-түр мен» деп кинозу хылдыкы самолёт-тарын, ужудукчуларын чеге, парын, айнал-биле болгашман мергежилдиге ту-раскаалтыган.

Челословак «Баррандов» студиянын «Борро аймактын чакыды» деп кинозу ужура-лдыгы, айылдыгы, өзд-он-дуктыг, хөрөмкөй-дээ те-ректөр-биле болган.

Л. КАБАКОВА.

Бөгүн Тувинская ПРАВДА

● 1975: беш чылдыг доос-тур чымы. Республиканын ме-диздер чымыды.

● Негезин ол бөт Чок, каржы-хажагай чорук-тур, Т. Неволинн корреспонден-тизы.

● Тыва АССР-нин Ми-нистрлер Чөвүлалдиз. Тус-кай информация кылдын.

● Тиндизиниң 30 чымы-га. Е. Палдеринн коррес-пондизы.

● Соолу медалер, Хүшүң ажал-жак. Республиканын медалер чымыды.

● Турт шиттен болган даштыкыдан медалер.

Мелебүгенне

АПРЕЛЬ 1-ДЕ

15.00—Документалдыг филь-лер программасы.

15.40—Уруугарга фильм. «Па-га биле эдөлөөйө». «Ил-аа аразына бир шак четкелдиз». Уран-чел телефильм.

18.40—Кызылдын урууларын № 2 музика школазы-нын концерт.

19.10—Телемедээлөр.

19.20—Телефильм.

19.45—Телемедээлөр.

20.00—«Аныктар чүңү дуга-лын ыраажым турармы?» Фильм-концерт.

20.15—«Чөлөш». Дамчылдыга.

20.45—Чаралдар, реклама.

20.50—«Кара принц». Уран-чел фильм.

22.25—22.55—«Нилела Кур-галкина танчылал тур». Телефильм.

Кинотеатрларга

АПРЕЛЬ 1-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Сакко биле Ванцетти» 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 ша-ктарда.

«ПИОНЕР»: Киночымын 9.10, «Тиска хемде» 10.40, 14.50, 16.30, «Оваарчылыг бол, Зуу» 12.20, 18.30, 21.00 ша-ктарда.

«КАА-ХЕМ»: «Рам биле Шыам» (1-ги, 2-ги сериялар) 15.00, 17.40, «Кайгамчык» 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Уер гармош-кага бичи аялга» 15.00, «Ол болгаш шубуустар» (1-ги, 2-ги сериялар) 17.00, 20.00 ша-ктарда.

АВААНГЫРЛАРЫН МАРГЫЛДААЗЫ

Бокса бистин республиканын команда болгаш хууда бири чери дээш түңкөл мар-гылаады эртен амыштыр хүшөрде Кызылдын көгүм-шин театрына болуп эртен. Ук маргыладага республиканын эң шилдиги боксерлары киришкен.

Урүдүлөп келген спортчу демисалдыг түңкөлдө коман-да талазы-биле бири черин «Спартак» эки тура спорт ни-тиелинин боксерлары алгаш, республиканын күш-культура болгаш спорт комитетинин шилдиги кубогу, бири черин-де диплом, турскаалдыг вымпел-биле шаңдалган. Пас-сажирлер АТБ-анын шилди-дек командалы ийин, «Дина-мо» спорт ниитилелинин спорт-чулары үшүк чедерин алган.

Оолдарын аразында болган спортчу демисалдыг түңкөл-дө Сергей Доуган (Ак-Тал), Биский Чамырап (Самгал-дав), Александр Кукчуб, Эрес Байыр-оол, Руслан Олар (шупту Кызыл), Март-оол Кыргыс (Самгалдай), Алек-сер Сагаалов, Вячеслав Март-оол, Сергей Кабуков, Валерий Чымы, Сергей Чеснов (шупту Кызыл) олар тус-түс дилейлерине чемпион болганар.

Эр улустун аразында 1975 чылда республика чемпиону ат дээш ужуражымкынар кон-чуг солун болган. Уш хүн үр-

Т. ХЕРТЕК.

Номчукчуларга

Тыва АССР-нин дөрткү чымынын Дээди Советинде соңгулда талазы-биле Топ соң-гулда комиссиянын составын баддалар дугайында Тыва АССР-нин Дээди Советинин Президиумунун 1975 чылдыг март 30-де «Шынын» бири арныла паралаптыган Чарамында Топ соңгулда комиссиянын секретарынын ады редакциянын буруузу-биле кирип барган.

Ычангаш Топ соңгулда ком-мисиянын секретары күрү-не сандынын болгаш херек-телдиги кооперациянын ажалдыкчыларын Тыва область профессионал эвилдиз депинтириг Долчун Лопов Шыраповна Олар деп билип алмын редакция дилеп тур.

ӨӨРЕДИЛГЕЖЕ ЧАЛАП ТУР

Иваново областын Кома коорайда турар хевир-саазын пос бугуер комбинат Кома хоорайнын профучилищенин сургуудар хулап ап турар, олар даразында тускай эртемнерин чедип алыр: пос-таавыч, уда-еин долгакчы, удаеин ээрчичи, деско-лечин болгаш өскө-дээ.

15-тен 19 хар чедир, 8—10 класс өө-редилгелгис кыс урууларын эжемен чожа алаа хулап алыр.

Өөрениригн хуусаазы 12—15 ай.

Даразында документалдык эвээр, өөрүдүгенин дугайында шынылга азы үндүр бижиткен паспорт, чүртган турар кериден болган өр-бүлө байланын дуга-йында шынылга, бир эвөс ажалдап тур-ган болза, күш-ажал дестер, № 286-форма суугар медицина шынылгазы, алды фото-чуру.

Өөрүдүгенин эгелдери бугуутерин чег-челсип келтирге хамаарыштыр чыл дү-гүзүндө.

Сургуудаларын хунде үш катап халас чег-герер, инти чүртгалга бажымы, илж-хел болгаш стипендия-биле хандырар. Теоре-тиктик болгаш практиктик өөредилге тала-зы-биле чедикширин өөренин турарларга, стипендиядан агыда, ажалдап кылган продукциядан дээш, алаа 80-ден 120 рубль чедир төлөгени, ай хуусаалыг шөлөшн ба-за боор.

Училищенин сургуудалары боттарынын өөрүдүгенин даразында чедерге уламчы-лар аргалыг болур:

1. Комбинаттын чымында ажалдык анык-тар школазында, пос-таавыч технику-мунга болгаш Иваново хоорайнын бугу-техникумунунга база институттарынын кежээки салбырларына.

2. Училищенин тергенин демдек-биле доос-кан болгаш 10 классы дооскан эң дээр сургуудалары комбинаттын тускай пүткө-лүк-биле пос-таавы, химия-технология, сүт-хөв-экоориктиг азы энергетика инсти-тутунга өөредип чорудар. Өөрүдүлгөжө чорутканырга стипендияны 15 хуу бедик-кеш төлөп боор.

3. Училище дооскалларын чамдында белеткелдиз ажалдык факультетке (рабфакте) чорудар, сун дооскан соодаз оларын институтке чорудар.

Профучилищеге барымын алды: Ивано-во областа Кома хоорай, Ивановская куудумчу 32. Илар барынын оруу: Москванын Ярославль вокзалында Ивано-во хоорайга чедир, Иваново хоорайнын вокзалында № 3 троллейбус-биле Багаев шөлөг чедир, ош Багаев шөлөг Кома хоорайга чедир № 6 троллейбус-биле азы № 110 болгаш 101 автобустар-биле хөөч-саазын пос бугуер комбинатка чедир.

ПРОФУЧИЛИЩЕНИН ДИРЕКЦИЯЗЫ.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: **Искра 667 000**

Кызыл Шетинкин-Бравченко куудумчу, бажы № 3 ТЕЛЕФОНАРЫ: Редакторун 24-63, редакторун ораакчыларына 35-24, пропаганда кылдыны 31-75, харымсалгалыг секретарынын 23-35, партиян амырал кылдыны 37-13, культура кылдыны 23-54, көдө ажалдыг кылдыны 21-47, үлетпүр кылдыны 23-54, чага кылдыны 41-27, информация база совет тургуу кылдынын 20-60, корректор-ларын 27-41. Солун келбей барганга 32-75 телефоно болгар.

Тиражи 16.560 ЧАГЫГ № 137. СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР. ТС—00328.